

НЕЗНАНИЙ ТОМ «АРХИВА ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ»

Капітальне видання «Архива Юго-Западной России, издаваемого Временною Комиссией для разбора древних актов высочайше учрежденного при Киевском Военном, Подольском и Волынском Генерал-Губернаторе» («Архива ЮЗР») виходило трьома серіями (частинами) у 1859—1914 рр. Перша частина, що складає 12 томів, містила переважно документи XIV—XVIII ст. з історії церкви на Україні актового, епістолярного характеру (тт. 1—6, 10—13) та історико-літературні джерела (7—9).

Три томи даної серії (7—9), що представляли пам'ятки полемічної літератури, вийшли (1887, 1893, 1914 рр.) за редакцією і з авторським вступом професора Київської духовної академії Степана Голубєва. Восьмий том з'явився друком із значним запізненням у 1914 р., на цьому все видання припинилося.

«Архив ЮЗР» був і залишається першорядним корпусом джерел для дослідників історії України, особливо медієвістів. Тим більшої вартості набуває довідка відомого історика книги, професора, завідувача відділу стародруків Всеноародної бібліотеки України Сергія Маслова про підготовленій до друку дальший том «Архива ЮЗР». Даний том продовжував серію історико-літературних джерел і, очевидно, мав бути тринадцятим томом першої частини. Як і попередні томи з нарративними пам'ятками (твори полемічної літератури), його підготував С. Голубев. Том включав шедеври українського літописання: «Кройніку» Феодосія Софоновича, «Синопсис» і «Літопис Густинського монастиря».

Брак дальших (після 39-го) аркушів видання дає підстави припустити, що в ньому могли бути вміщені й інші українські літописи XVII ст.

Серед рукописів С. Голубєва зберігається білова копія невеликого літописця «Описание откол Москва узяла свое название; и места столичного Москвы, княжений, поветов, мест, замков и краин земли Московской, под властью православного монархи московского зостающих». У кінці — примітка С. Голубєва, що літописець вилучений з рукописного збірника (арк. 257—279 зв.) імператорської Публічної бібліотеки, в якому є і «Кройніка» Феодосія Софоновича. «Номер рукопису, здається, вказаний в промові, виголошений на 900-ліття Києво-Михайлівського монастиря». Це збірник 80-х років XVII ст., що писався у Києво-Печерській лаврі (Державна публічна бібліотека, від. рукописів, фонд Ф. Толстого, F. IV. 215). Чи це просто список, чи редакція — необхідно дослідити, «до чого я і приступив».

Можливо, даний літописець міг бути включений до тому «Архива ЮЗР». Текст вже був надісланий кудись до набору. С. Голубев зазначив, що бракує передостаннього аркуша, який надішле пізніше¹. Вірогідно, текст літописця міг послугувати додатком до тому (40-й арк., що був набраний, але не зберігся). Розвідка ж про нього,

¹ Центральна наукова бібліотека імені В. І. Вернадського АН УРСР (далі — ЦНБ АН УРСР), від. рукописів, ф. 2, спр. 43, арк. 1—14.

як і про всі пам'ятки тому, повинна була увійти до передмови, що готувалася паралельно з набором тому. Залишається неясним принцип добору літописів. Можливо, в його основу було покладено авторство духовних осіб і намагання показати роль священнослужителів у розвитку історичних знань, духовній культурі України на різних рівнях творення (загальнодержавний, місцево-локальний; призначений для приватного, загального і монастирського користування) або ж це було пов'язане з авторством літописів чи їх науково-літературною цінністю.

Усі три пам'ятки були підготовлені з врахуванням усіх на той час виявлених і відомих упорядниками списків чи друкованих авторських варіантів («Синопсис»). «Кройника» Ф. Софоновича повністю видавалася вперше. Отже, даний том «Архива ЮЗР» був першим справжнім археографічним виданням унікальних пам'яток українського літописання. Цей факт залишився невідомим усім пореволюційним дослідникам даної групи історичних джерел.

Побіжно згадав про підготовлений С. Голубевим збірник С. Мацлов в «Етюдах з історії стародруків» у примітці до повідомлення про видання «Синопсису». Тут було сказано буквально таке: «Окрім «Синопсиса» до складу збірника Голубева входять: «Кроника з летописцов стародавніх...» Теодосія Софоновича, 1672 р. (стор. 1—315), «Кроника о початку и назвиску Литви...» (стор. 317—349), «Кроника о землі Польской, отколь Поляки Лехами и Поляками названы суть...» 1682 р. (стор. 350—431), Летописец Густынського монастыря (с. 589—624, незакінчений)»².

Це повідомлення залишилося поза увагою дослідників. Факт підготовки і видання С. Голубевим тому українських літописів не був врахованій також у найповніших на даний час працях і кандидатській дисертації з історії українського літописання Юрія Мицика, який лише покликався на примітку С. Мацлова, завваживши, що С. Голубев збирався публікувати «Кройник» Ф. Софоновича. Разом з тим Ю. Мицик підкреслив, що «Кройника» Ф. Софоновича—центральний твір української історіографії XVII ст. «і по сьогодні залишається неопублікованою». Дослідник, сважаючи, що «Кройнику» не лише не видавали, але й дуже мало вивчали, самостійно розглянув її списки, вичленив редакції і підготував до друку як перше видання (має бути випущене «Науковою думкою» у 1991 р.)³. При цьому, посилаючись на примітку С. Мацлова, Ю. Мицик лише побіжно зауважує, що С. Голубев «планував друкувати «Кройнику» ще у дореволюційні часи»⁴. Однак подана нижче довідка С. Мацлова показує, що видання «Кройники» було здійснене у 13-му томі «Архива ЮЗР». Цей факт в історії української археографії слід зафіксувати як значне явище.

² М а с л о в С. І. Етюди з історії стародруків. XI. «Синопсис». Київ, 1680.— К., 1928.— С. 22, пр. 1.

³ М и ц и к Ю. А. Українские летописи XVII века.— Днепропетровск, 1978.— С. 17; й о г о ж. «Кройника» Феодосія Софоновича в історичній літературі // Історіографічні дослідження в Українській РСР.— К., 1973.— Вип. 6.— С. 127—141; й о г о ж. Вопросы изучения «Кройника» Феодосия Софоновича в историографии // Вопросы отечественной историографии и источниковедения.— Днепропетровск, 1975.— Вип. 2.— С. 76—92; й о г о ж. «Кройника» Феодосия Софоновича как исторический источник и памятник украинской историографии XVII века: Автореф. дис. ... канд. ист. наук.— Днепропетровск, 1975.— С. 10—12. Списки: Держ. публічна б-ка ім. М. Є. Салтикова-Щедріна, від. рукописів, Погод, 1476, Толстой № 157 — F. IV. 215, № 236 — F. XVII. 19; Центральний держ. архів давніх актів, ф. 181, од. 93 / 122; ЦНБ АН УРСР, від. рукописів, ф. 8, од. 107, м.-57; Б-ка м. Вестерос (Швеція), кодекс АД-10 (копія — ЦНБ АН УРСР П. 310), 525 С.

⁴ М и ц и к Ю. А. Вопросы изучения «Кройники»...— С. 92.

«Кройника» Ф. Софоновича складається з трьох частин: «Кройники... о Руси» (1672), «Кройники о початку и назиску Литвы» (1673), «Кройники о земли Полской» (1682). У довідці С. Маслова всі ці частини вичленені (очевидно, ним самим) як окремі твори; відзначено також, що «Кройника» опрацьована С. Голубевим з врахуванням, окрім основного (який саме — не встановлено), ще трьох списків: Т. — Федора Толстого, № 157; П — Миколи Погодіна, № 1476, С — можливо, «Сборник № 236» Ф. Толстого.

«Синопсис или краткое собрание от различных летописцев о начале славяно-российского народа» був виданий у Києві в 1674 р. Авторськими вважаються також друге (1678) і третє (1680) — найповніше видання. На думку Ю. Мицика, це перший друкований історичний твір у східних слов'ян. За 190 років зафіксовано близько тридцяти видань «Синопсису» (останнє — 1861 р.), який служив підручником з історії в Україні, а також Росії і Білорусії. Він був перекладений латинською, грецькою, румунською мовами. Авторство «Синопсису» залишається остаточно не встановленим (Феодосій Софонович, Іоан Армашенко, Інокентій Гізель, Пантелеїмон Кохановський)⁵.

С. Голубев подав зведеній текст «Синопсису» за трьома авторськими виданнями з фіксацією усіх різночтін. Запропонована упорядником методика єдиного археографічного видання трьох варіантів (списків) тексту стародруку на той час була новою і має бути врахована в узагальнюючих працях з історії української археографії.

Про цю публікацію С. Голубєва ми маємо докладніші відомості в працях С. Маслова з історії видань «Синопсису», що з'явилися вже після укладеної ним довідки. В двох опублікованих варіантах досліджень «Синопсису» С. Маслов повідомляє: «Останнє, щодо часу, видання «Синопсису» є видання проф. С. Голубєва, що розпочала була його разом з іншими пам'ятками українського літописання XVII ст. Київська «Комиссия для разбора древних актов» наприкінці XIX або на початку ХХ ст. Видання це довго лежало в друкарні Івана Чоколова, чекаючи передмови, у 1922 р. пішло на макулатуру і мало не все загинуло. Як довідалися ми, заціліло його всього 3—4 примірники, та й те не з повним добором аркушів. У примірникові, що був у нас, «Синопсису» приділено стор. 432—588, з них бракує стор. 561—576. В основу видання покладено текст 1674 р.; до нього прилучено варіанти й додатки з виданнів рр. 1678 та 1680. Порівняння тексту проф. Голубєва до варіантів, датованих 1680 р., показує, що... Голубев... користувався... з 5-го київського видання... Видання проф. Голубєва цілком відтворює «Синопсис» 1680 р., проминаючи тільки його гравюри»⁶. С. Маслову вдалося навіть віднайти коректурні аркуші 513—520, 529—544 з уривками «Синопсису» серед паперів С. Голубєва у рукописному відділі Всенародної бібліотеки України.

Літопис Густинського монастиря 70-х рр. XVII ст. (доповнення 1708—1765 рр.), основним автором якого був знаменитий ієромонах Михайло Лосицький, вперше опублікував у 1848 р. Осип Бодяньський⁷. На думку Ю. Мицика, це «один з найважливіших літописів XVI—XVIII ст., присвячених історії монастирів»⁸.

С. Голубев використав невідомий нам список (можливо, з колекції «Общества

⁵ Мицьк Ю. А. Украинские летописи... — С. 21—28.

⁶ М а с л о в С. К истории издания киевского «Синопсиса» // Сб. статей, посвящ. акад. А. И. Соболевскому. — Л., 1927. — С. 347; ЦНБ АН УРСР, від. рукописів, ф. 33, од. 203, с. 347; од. 202, 1) арк. 8—9, 2) арк. 27—29; М а с л о в С. I. Етюди з історії стародруків... — С. 22.

⁷ Чтения в императорском Обществе истории и древностей Российской.— 1848.— Кн. VIII.— С. 1—39.

⁸ Мицьк Ю. А. Украинские летописи... — С. 68.

историй и древностей Российских при Московском университете», що зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки імені В. Леніна), подавши варіанти за виданням О. Бодянського.

Таким чином, тринадцятий том «Архива ЮЗР» за редакцією С. Голубєва слід схвалити дуже важливим, переломним етапом у вивченні, археографічному дослідження та виданні українських літописів XVII ст.

Час, коли даний том готовили до друку, можна встановити точно. Вже у 1908 р. С. Голубев вів роботу з підготовки літописів і їх порівняльного вивчення. Про це згадується у фундаментальній праці Володимира Іконникова, який у примітці щодо текстових збігів «Синопсису» і «Кройніки» Ф. Софоновича посилається на усне повідомлення С. Голубєва⁹. Останній тоді посилено працював над «Кройнікою», активно використовуючи і детально аналізуючи її дані в кількох працях 1910—1913 рр.¹⁰.

«Кройніку» Ф. Софоновича С. Голубев використав у своїй роботі про початкову історію київського Видубицького монастиря. Тут повністю цитується текст про походження назви Видубичі та заснування церкви Архангела Михаїла («Кройніка» цитована за рукописом Державної публічної бібліотеки (фонд Ф. Толстого, F. IV. 215, арк. 30)). Дослідник принагідно зауважує, що даний текст був зализений до третього видання «Синопсису» 1680 р. Голубев у примітці відкидає думку про «Синопсис» як про просте скорочення «Кройніки» і авторство Феодосія Софоновича щодо «Синопсису». Він також дає порівняльний аналіз змісту трьох перших видань «Синопсису» і приходить до висновку, що лише в третьому виданні був використаний твір Ф. Софоновича. Вченій спростовує посилання Олександра Соболевського на рукопис українського хронографа як на «Кройніку» Ф. Софоновича і називає два списки останньої в імператорській Публічній бібліотеці: Погодіна, 1476 та Толстого, F. IV. 215. Перший — в перекладі російською мовою і заміною українських слів зверху або на окрайцях російськими; другий — писаний уставом в Києво-Печерській лаврі. Дослідник додає повний титул-заголовок обох списків (з різними датами 1672 і 1681 рр.). С. Голубев відзначає, що в другому списку переписувач зробив значні вставки про історію Лаври з «Патерика Печерського», а також грамоти Андрія Боголюбського 1159 р. монастирю¹¹.

«Кройніка» Софоновича була підготовлена до видання С. Голубевим наприкінці 1909 р. В журналі засідання Комісії для розбору давніх актів № 106 від 9 листопада пунктом п'ятим відзначена його пропозиція «про видання Хроніки Софоновича, список якої їм вже підготовлений до друку». Була прийнята ухвала «приступити до друку Хроніки»¹².

В архіві Комісії збереглася ціла справа про друкування тому «Архива ЮЗР» за 1910—1911 рр. Слід відзначити, що саме видання в цьому документі називається по-різному. В листуванні з імператорською Публічною бібліотекою та в угоді з книговидавцем І. Чоколовим воно назване «Хроніка Софоновича з додатками», а в листах С. Голубєва до голови та секретаря комісії — «редагованим мною томом Архіву».

⁹ Иконников В. С. Опыт русской историографии.— К., 1908.— Т. 2, кн. 2.— С. 1547, прим. 1.

¹⁰ Голубев С. Т. Дополнения к одному из «Объяснительных параграфов по истории западнорусской церкви» // Тр. Комиссии для разбора древних актов.— 1910.— № 7—8.— С. 567—571; його ж. Киево-Выдубецкий монастырь (домонгольское время) // Там же.— 1913.— № 10.— С. 221—224, 243—244, 524.

¹¹ Голубев С. Т. Киево-Выдубецкий монастырь (домонгольское время) // ЦНБ АН УРСР, від. рукописів, ф. 194, спр. 111, арк. 15—16 зв., 282 зв.— 285.

¹² ЦНБ АН УРСР, від. рукописів, ф. XIX, спр. 452, арк. 1 зв.

Угода з купцем першої гільдії І. Чоколовим на видання книги була укладена 5 січня 1910 р. Очевидно, до цього часу рукопис тексту «Кройніки» був цілком готовий. Згідно з угодою, мало бути віддруковано 400 примірників книги (50 — на країшому папері). Друкарня, що містилася на вулиці Фундуклеєвській, 22, зобов'язувалася випускати по 7 друкованих аркушів щомісяця, якщо не буде затримки з текстом. З огляду на можливий довший час друку оплата мала відбуватися в міру друкування і віддруковані аркуші зобов'язувався зберігати І. Чоколов ¹³.

22 січня 1910 р. Комісія звернулася до дирекції імператорської Публічної бібліотеки з проханням надати для тимчасового користування з метою «видання південноруської Хроніки Софоновича» два її списки.— F. IV. 215 із зібрання графа Ф. Толстого та № 1476 з колекції М. Погодіна. Крім того, було висловлене прохання надіслати також три видання «Синопсису» (1674, 1676, 1680). 16 лютого 1910 р. прийшла ствердна відповідь з бібліотеки, і 22 лютого були отримані рукописи та книги. Звірка оригіналів, очевидно, затягнулася, і Комісія 5 березня просила відсточити термін повернення рукописів. Бібліотека дозволила повернути рукописи і стародруки до 1 червня. Вони були відіслані до Петербурга вже 23 червня 1910 р. ¹⁴ Отже, звірка тексту «Кройніки» Ф. Софоновича велася з кінця лютого до кінця квітня 1910 р., поступово або наприкінці цього терміну текст здавали до друкарні І. Чоколова і послідовно набирали.

Із «Синопсисом» вийшла затримка. 7 жовтня 1911 р. С. Голубев писав голові комісії В. Іконникову та секретарю Орестові Левицькому, що він загубив варіанти до першого видання «Синопсису» і просить ще раз взяти всі три його видання в імператорській Публічній бібліотеці. «Через ці книги... сталася затримка в друці редакціонного мною тома Архіву, який дуже хочеться скінчити мені до Різдва («бажано швидше просунути») ¹⁵. 12 жовтня офіційне прохання Комісії було відправлене до Петербурга «згідно з клопотанням свого дійсного члена професора С. Голубева, який редактував південноруську Хроніку Ф. Софоновича, що її видає Комісія». 2 грудня 1911 р. книги вже були повернуті до бібліотеки ¹⁶. Отже, зведеній текст трьох видань «Синопсису» був підготовлений до видання наприкінці жовтня — на початку грудня 1911 року.

Книга видатків Комісії дозволяє хронологічно досить точно встановити етапи набору та авторської коректи тексту літописів. 14 травня 1910 р. С. Голубеву було виплачено 150 крб. за переписування текстів і 250 крб. за редактування 10 арк. «Хроники Софоновича з приложением». Друга виплата йому (500 крб.) за редактування аркушів 11—30 була здійснена 21 серпня 1910 р. (журнал від 21 серпня), далі за редактування арк. 31—40 Голубеву були видані 250 крб. 22 листопада 1912 р. Відповідно друкарні І. Чоколова за набір 33 арк. (у 400 прим.) «Хроники Софоновича и Синопсис», згідно з рахунком від 21 грудня 1910 р., було видано талон на виплату 634 крб. 53 коп. з депозиту 22 грудня. Вдруге доплата друкарні за повні 40 арк. набраного тексту була здійснена 15 лютого 1913 р. (149 крб. 47 коп.) ¹⁷.

Набір тому «Архива ЮЗР» йшов повільно. С. Голубев не подав передмови. У зв'язку з затримкою підготовленого ним восьмого тому част. I «Архива ЮЗР», який вийшов лише у 1914 р., збірка набраного тексту тому літописів та підготовка передмови, очевидно, були відкладені. Далі почалася війна. Комісія для розбору давніх

¹³ ЦНБ АН УРСР, ф. X, спр. 10227, арк. 15—15 зв.; спр. 10154, арк. 35 зв.

¹⁴ Там же.— Спр. 10227, арк. 1—6; спр. 10883, арк. 55, 56 зв., 57 зв.

¹⁵ Там же.— Спр. 10227, арк. 7—8.

¹⁶ Там же.— Арк. 9—12; спр. 10883, арк. 66 зв.

¹⁷ Там же.— Арк. 57, 58; спр. 8441, арк. н/н; спр. 11005 — 11014, арк. 2—4.

актів, Київський університет св. Володимира, Київська духовна академія і Вища жіночі курси, де співпрацював С. Голубев, були евакуйовані. Майно комісії, її видання і архів вивезені, робота припинилася¹⁸. С. Голубев з іншими викладачами київських навчальних закладів виїхав до Саратова, де перебував до 1916 р.¹⁹.

Реевакуація київських установ та налагодження їх діяльності ішла повільно. Комісія не змогла відразу відновити свої видання, бракувало коштів. Том літописів вже був набраний і віддрукований, але лежав не спалігрований, бракувало передмови. Залишається невідомим, чи була вона взагалі подана і набрана. В рукописах С. Голубєва немає тексту передмови. Подальша доля тому насвітлена у поданій нижче записці.

С. Маслов свідчить, що з усього накладу тому вдалося зрятувати лише два неповних примірники, в яких була відсутня частина тексту, передмова і пояснення С. Голубєва. Нагальною проблемою для сучасних дослідників є пошук загаданих примірників і запровадження даного видання до наукового обігу.

С. Маслов твердить, що секретар Правління Всеукраїнської Академії наук Г. Іванець залишив один примірник для ВУАН, а другий передав академіку Миколі Василенкові. Архів інституції ВУАН 1920-х рр. та особистий архів М. Василенка зберігаються у відділі рукописів ЦНБ імені В. Вернадського АН УРСР (ф. X, 40). Частина документів М. Василенка зберігалася також в Державному архіві літератури і мистецтва УРСР. Однак наші пошуки тому «Архіву ЮЗР» у даних фондах поки що залишилися безрезультатними. Названі матеріали тринадцятого тому «Архива ЮЗР» відсутні і серед виділених в окремий фонд паперів С. Голубєва (там же, ф. 194). С. Маслов ще у 1928 р., вивчивши архів вченого, писав: «Серед кабінетних паперів Голубєва, що належать тепер відділові рукописів В.Б.У., збереглися коректурні, з поправками, відбитки стор. 513—520 та 529—544»²⁰. Очевидно, в 1920-х рр. архів С. Голубєва був повнішим. Слід думати, що С. Маслов опрацював усі папери останнього.

14(27) листопада 1921 р. на засіданні Історичного товариства Нестора-літописця, присвяченому пам'яті С. Голубєва, С. Маслов виголосив доповідь «Праці С. Голубєва з історії літератури Південно-Західної Русі XVI—XVII ст. і з південноруської бібліографії». У прикінцевій частині він спинався, зокрема, на неопублікованих працях пошуковця. С. Маслов завважував, що невиданими залишилися випуск 2, т. VIII, ч. 1 «Архива ЮЗР»; «Матеріали (акти) по історії Київської Духовної Академії XVII століття»; останній (третій) том «Петра Могилы»²¹. У цьому переліку не згадується том «Архива ЮЗР» з українськими літописами. Однак у чернетках, підготовчих матеріалах до доповіді серед невиданих праць С. Голубєва С. Маслов додатково занотував монографію з історії Видубицького монастиря та «видання Хроніки Софоновича й Синопсиса Інокентія Гізеля (віддруковані аркути — у М. Василенка)»²².

У своїй доповіді С. Маслов констатував, що навіть опубліковані праці С. Голубєва «відводять йому найкрупніше місце серед дослідників» старої української літератури, «без звернення до його праць не можна й кроку зробити у цій галузі»²³.

¹⁸ ЦНБ АН УРСР, ф. X, спр. 11402—11406, арк. 1—13.

¹⁹ Там же.— Ф. 194, спр. 33, 34, 53—58.

²⁰ Маслов С. И. Етюди...— С. 22, пр. 1.

²¹ Маслов С. И. Труды С. Т. Голубева по истории литературы Юго-Западной Руси XVI—XVII вв. и по южно-русской библиографии // ЦНБ АН УРСР, від. рукописів, ф. 33, од. 401, 1) арк. 8.

²² Там же.— 2) арк. 3.

²³ Там же.— 1) арк. 8.

Це цілком слухне твердження набуває ще більшого сенсу, якщо зважити на підготовлений С. Голубевим унікальний том українських літописів та історичних творів для «Архива ЮЗР», повний зміст якого і зараз залишається невідомим (у довідці С. Маслова говориться лише про зміст збереженої частини набору).

Сподіваємося, що подальші цілеспрямовані пошуки дозволять виявити це видання і помножити його фототипічним методом на правах т. 13, част. I «Архива ЮЗР»*.

Нижче подаємо повний текст довідки С. Маслова про даний том мовою оригіналу, із збереженням особливостей авторського стилю.

Вважаємо також за доцільне долучити нововиявлені документи про спробу Археографічної комісії у Петербурзі здобути в 1839—1842 рр. списки «Кропівки» Ф. Софоновича і видати її як додаток до другого тому «Полного собрания русских летописей». Принцип публікації даних документів той самий.

Василь УЛЬЯНОВСЬКИЙ

ДОДАТКИ

№ 1

Довідка С. Маслова про підготовлений до друку том «Архива Юго-Западной России»

12/25 января 1922 г. получил от секретаря Правления Украинской Академии Наук г. Иванца для просмотра невышедший в свет том «Архива Юго-Западной России» **, приготовленного к печати С. Т. Голубевым. Том этот печатался в типографии «И. И. Чоколов» (Киев, Большая Житомирская, 20). В годы революции многие из отпечатанных листов погибли. Советские власти разрешили Иванцу взять из типографии только 2 экземпляра, при чем лл. 36 (стр. 561—576), 40 сл [едущие] (стр. 625 сл [едущие] разыскать не удалось (подобраны были только лл. 1—35, 37—39=стр. 1—560, 577—624). Один из этих экземпляров Иванец оставил для Академии Наук, а другой отдал Н. Пр. Василенку.

Состав невышедшего тома «Архива»:

I. (стр. 1—316): Кроника з летописцов стародавних, з святого Нестора Печерского и иных, также с кроник полских о Русии, отколь Русь почалася, и о первых князех руских, и по них далших наступуючих князех, и о их делах, собрана працою иеромонаха Феодосия Софоновича, игумена монастыря Михайловского Золотоверхого Киевского, року от сотворения ЗНІго, а от Рождества Христова АХОВ (Примеч.: Со слова працою до конца оглавления в Т [олстовском списке] опущено, а вместо сего

* Згідно з даними, які нам не вдалося перевірити, набірний примірник літописного тому «Архива ЮЗР» зберігається у фонді В. Адріанової-Перетц в архіві Інституту російської літератури АН СРСР (Пушкінський Дім) у Ленінграді.

** Тут і далі підкреслення в оригіналі.

читается: [собраная] року от сотворенья света З^Ч а от Рождества Христо-
ва АХПА месяца октовория КЗ дня).

В дальнейшем под строкой приведены варианты из двух списков, обозна-
ченных буквами П. и С.

Сочинение распадается на 3 книги: книга I, Предисловие и глл. 1—28.—
Книга II, глл. 1—31.—Книга III, глл. 1—28. Начинается рассказом «О по-
чатку словен и Руси» (I, 1), «О первых князех Русских» (I, 2). «О забитю кня-
зей киевских Дира і Осколда и о княжениі Руриковом» (I, 3). Заканчивается
главой: «О войне Болеслава Самовитича з помочю князя Лва и Інъдрика,
князя Вротиславского, за столицу Краковскую» (III, 28).

II. Кроника о початку и назвиску Литвы и о князех Литовских, о де-
лах их, з істориков Полских и Руских собраная.

Нач[инается]: Литва маєт свой початок и рожай от Іафета, сына Ноево-
го... (стр. 317—349). Заканчивается заметкой о смерти кн. К. И. Острож-
ского 7 августа 1526 г.

III. Кроника о земли Полской отколь Поляки Лехами и Поляками
названы суть, о первых и о далших князех и королех Полских, з историков
Полских в коротце собранная и руским языком списаная року от Рожде-
ства Христова 1682 (стр. 350—431).

Заканчивается статьей: «О збуренью Ладижина, и Уманя... от войск ту-
рецких и татарских» (в 1674 г.).

IV. ΣΥΝΟΨΙΣ или краткое собрание от разных летописцев о начале
Славяно-Российского народа... В лето от создания міра 7182, от воплощенія
же Бога Слова 1674 (стр. 432—588).

Сводный текст по изданиям 1674 (А), 1678 (Б) и 1680 (В). гг.

V. Летописец Густынского монастыря (стр. 589—624)

С вариантами по изданию О. Бодянского: «Чт[ения] в [имп.] О[бществе]
и [стории] и д[ревностей] р[оссийских]», год 3, № 8, «Материалы оте-
чественные», стр. 1—64.

Неокончено

Сергей Маслов

ЦНВ АН УРСР, від. рукописів, ф. 33, спр. 602, арк. 1—2 зв.

№ 2

*Документи про пошуки, копіювання та спробу видання «Кройники» Ф. Со-
фоновича Археографічною комісією як додатку до другого тому «Полного
сборания русских летописей» (1839—1842 рр.)*

В Археографическую Комиссию

В Румянцевском музее хранится рукописная «Хроника», или правильнее —
Сборник Киевского игумена Феодосия, списанный по желанию покойного
Канцлера с манускрипта, найденного в библиотеке шведского города
Вестерроса, в нем находится множество статей, разного содержания, между

которыми встречаются и исторические, как-то: царские и королевские грамоты, «разговоры» царских послов с польскими сенаторами и Литовским Гетманом, «Рада в Глухове», Литовская хроника, несколько «Родословных», грамота Иерусалимского Патриарха Досифея, написанная к Малороссийскому народу о непоколебимости в православной вере в 1679 г., и другие. Тут же, как замечает Киевский митрополит Евгений (см. «Словарь духовных писателей» т. II, с. 286), помещены происшествия, относящиеся к древней истории Волыни до 1292 г. и притом с отменами против «Хлебниковской» летописи.

Есть также в Музееуме список «Деяний Брестского собора», бывшего в 1594 г. о Унии Литовской, и хотя список сей, как известно, нового письма, но сделан исправно.

Оба вышеозначенные манускрипта не бесполезно было бы истребовать в Комиссию для ближайшего рассмотрения.

Протоиерей Иоанн Григорович

26 июня 1839

* * *

Выписка IV ст. 60 Протокола, состоявшегося 26 июня 1839 г. По прочтении донесения Главного редактора о. потоиерея Иоанна Григоровича положено просить г. Председателя Комиссии о вы требовании от Старшего Библиотекаря Румянцевского музеума в Комиссию означенных в донесении Григоровича рукописей.

* * *

Далі іде офіційне клопотання голови комісії кн. Ширинського-Шихматова від 24 червня 1839 р. № 8106 в Румянцевський музей.

* * *

В Департамент Народного Просвещения. Археографическая Комиссия. 26 июля 1839 г. № 34.

На отношение Департамента от 24 июля сего года за № 8106 имею честь ответствовать, что требуемых Археографическою Комиссию двух рукописей 1. Хроники или Сборника Киевского игумена Феодосия, списанной по желанию графа Н. П. Румянцева в Библиотеке шведского города Вестерроя, и 2. Списки деяний Брестского Собора 1594 г. о унии литовской, в Румянцевском Музее не имеется, и в составленном мною каталоге рукописей Музеума сии рукописи не показаны. Ежели они находились у покойного графа Николая Петровича, то, вероятно, при жизни его кому-нибудь отданы были для просмотра и не возвращены в его Библиотеку.

Старший Библиотекарь Румянцевского Музеума А. Востоков

Архів АН СРСР у Ленінграді, ф. 133, оп. 1, спр. 232, арк. 1—4.

Его Сиятельству, Господину Председателю Археографической Комиссии тайному советнику и кавалеру князю Платону Александровичу Ширинскому-Шихматову.

В собрании рукописей, приобретенных Императорскою Публичною Библиотекою от Графа Толстого, находится Сборник, в котором содержится «Кроника з Летописців стародавніх, святого Нестора Печерського и інших, такоже з Кроник Польських, о Русі, и проч., собранная працою ієромонаха Феодосія Софоновича, игумена монастиря Михайлівського Золото-верхого Київського, року от сотворения света 7180, а от Рождества Христова 1672». Этот манускрипт в лист, показан в Каталоге графа Толстого, изданном Калайдовичем и Строевым, под № 236 (стр. 150). Другой список той же «Кроники», писанный в 1681 году (по Каталогу № 157), поступил в числе других рукописей из Публичной Библиотеки в Археографическую Комиссию и находится в ее ведении.

«Кроника Феодосія Софоновича» составлена из известных и утраченных русских и польских летописцев: по большей части сокращено переделана из Ипатьевской Летописи; она содержит в себе действия Южно-Русских удельных княжеств, и подобно Ипатьевской (по Хлебниковскому списку) оканчивается 1289 годом. Служа ей комментарием, эта Кроника весьма прилично может быть помещена в виде Прибавления к второму тому «Полного Собрания Русских Летописей».

Предполагая напечатать означенную «Кронику» по списку Публичной Библиотеки, находящемуся в ведении Археографической Комиссии, я считаю нужным сличить его с Сборником — 236, принадлежащим той же Библиотеке. Почему обращаюсь к Вашему Сиятельству с всепокорнейшою просьбою: не угодно ли будет сделать распоряжение о доставлении «Сборника» в Комиссию для предварительного рассмотрения.

7 декабря 1841

Главный редактор Летописей Я. Бередников

* * *

Далі йде офіційне клопотання міністра народної освіти графа С. Уварова та голови комісії князя П. О. Ширинського-Шихматова директорові імператорської Публичної бібліотеки від 30 грудня 1841 р., № 13289.

* * *

Имп[ераторской] Публичной Библиотеки Директор —
Министру Народного Просвещения
10 января 1842, № 2.

...Имею честь доставить при сем к Вам... нужный для Археографической Комиссии рукописный сборник из коллекции Графа Толстого, отд. 1, № 236 под заглавием:

1. Хроника из Волынской летописи; 2. Хмельницкий покоряется царю Алексею Михайловичу и 3. Брак царевича Алексея Михайловича, на 339 листах...

Директор имп[ераторской] Публичной Библиотеки А. Оленин.
И [сполняющий] о [бязанности] секретаря библиотеки А. Востоков

Архів АН СРСР у Ленінграді, ф. 133, оп. 1, спр. 335, арк. 1—3.